

գերահամար էրս Գորին ի լուր խորը Ազգայնոց՝ դէժ առ յորդոր լինելոյ ամենեցուն փութալ այսու օրինակաւ կանխել ի նուիրաբարխութիւնս փոխանակ մեծածախ հացկերութի հանգստեան հոգեոց, յօգուտ և ի պայծառութիւն սրբոյ Էջմիածնի միակ տեղւոյն պարծանաց Ազգիս Հայոց, նոյնպէս Եկեղեցեաց և Գարոցաց, որով արդարեւ Ազգս մեր միայն կարէ պանծալ ի փառս կրօնական և Ազգային յառաջադիմութեան օր քան զօր:

Փոխանորդ Թեմակալին Երևանայ

ՄԵՍՐՈՎԱԲ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍՄԲԱՏԵԱՆՑ:

Յ 5 Մարտի 1870

Երևան

ԽՅՈՒՄՈՒՆԻՏԻՆ ԱՐԱՐԱՍ ԱՄԱՌՈՒՅՅ:

Հոգաբարձուն Աստրախանայ Հայոց Հոգեւոր Դպրոցաց, Յարգոյ Յովհաննէս Գրիգորեան Պ. Սարգսեանց, Ազգային ջերմեռանդութենից շարժւած Գարոցների բարեկաւութեանը ըղձալով՝ նուիրեց ի նպաստ դպրատներին մի հարիւր ընդլի արծաթ դրամ, ցանկալով կրել իւր վերայ կոչումը ԲՐԷԷՐԷ ԱՐԱՐԱՍ, Վասնորոյ Հոգաբարձութիւնը նոյն Գարոցների՝ ընդունելով նուիրագործեալ գումարը Պարոն Սարգսեանցէն՝ նշանաւորեց նորա անունը կոչումով ԲՐԷԷՐԷ ԱՐԱՐԱՍ, և յայտնեց իւր կողմանէ զբաւոր գոհունակութիւն, Ուստի Արարատ ամապրոյ միջոցաւ կ'իւրեմայ հրատարակել նոյն Պարոնի ազգօգուտ նուիրատուութիւնը, լիայոյս լինելով՝ որ շատերը համազգայիններից կ'նախանձաւորվին նորա այս օրինակ բարեկամութեանը, և չեն զանալ իւրեանց համակրութիւնը ցոյց տալ Ազգային Գարոցներին, որոնք յատուկ միջոցն են ազգի յառաջադիմութեան:

Հոգաբարձութ՝ Աւագ Քահանայ Յովսէփ Բունիաթեանց:

Բրիտանիո Դադաշեանց:

Սարգիս Բուրջալեանց:

Սիմէօն Պապովեանց:

Գրիգոր Սողոմոնեանց:

Թ. 38

Ի 24 Փետրվարի 1870

Աստրախան:

ԽՅՈՒՄՈՒՆԻՏԻՆ ԱՐԱՐԱՍ ԱՄԱՌՈՒՅՅ:

Անցեալ միջոցներում պատահեց ինձ իմ անձնական գործով զնալ Փամբակաձոր գաւառը, բայց ճանապարհին մասնաւոր տկարութիւն զգալով անձիս մէջը, ստիպուեցայ դադարեցուցանել շարունակութիւնս և շեղուելով ճանապարհից, կամեցա՛հ հանդել այն մերձակայ գիւղում, որ անուանւում էր Որդնաւ,՝ զուցէ Վարդաձոր". և մինչ այն դիրի եկեղեցւոյ պարսպի մօտով անցանում էի, լսեցի յանկարծ մի քանի իրար խառնուած ձայն, որոնք երգում էին հայերէն, նորանց ձայնի դաշնակաւոր հնչմունքը շարժառիթ եղաւ իմ տկարութեանս մոռանալուն՝ դիմել փութացայ այն տուն, որից լսվում էր այն ձայնը. ներսմտնելով տեսայ որ յիսունի չափ երեխայք նստած ուսանում են. յետ սովորական ողջունին նորանց վարժիչ Գրիգոր Տ. Բաղդասարեանցի հետ, նստեցի. երգիչներ աւարտելով այն երգը՝ ուրիշ երկու երգեր էլ երգեցին. յետոյ հետաքրքրութեամբ ուղեցի իմանալ այն աշակերտների ուսանելի առարկայքը, որոնցից մի քանիսը, սովորում էին Ազգային և Սրբազան պատմութիւններ. մնացեալքը, պարսպումէին հասարակ ընթերցանութեամբ, և զլիաւորապէս զարմացայ այն ռամիկ ժողովուրդի դէպ ի ուսումնասիրութիւն ունեցած ջանքը, որ այդպիսի մի աննշան տեղում՝ ուսման ճրագը սկսել է մասնաւորաբար լոյս տալ. էս միջոցին, բարեբաղդաբար, ներս մտնան Հոգաբարձութեան երկու անդամները, որոնք լցուցին իմ հարցասիրութեան փափագը այն ուսումնարանի հանգամանաց մասին. նոցանից մէկին, Յովհաննէս Զաքարեանին, խնդրեցի տեղեկութիւն տալ ինձ, այդ Գարոցի վաղուց հիմնաւորութեան կառավարութեան և որպիսութեան մասին. յիշեալ պարոն պատասխանեց ինձ այսպէս.

Մեր հասարակութիւնից մի անձն, Բաղդասար Տէր Բաղդասարեանց անունով հիմնել է այս դպրոց և նորան պատկանում է սա. սորանից 40 տարի առաջ մինչդեռ մենք Տաճկաստանումն էինք, պարոն հիմնադրի պապը Բաղդասար Քահանայն ունեցել է մի հրաշալի Աւետարան, և ուսաց առաջին պատերազմին, երբ Ալաշկերտու և Բաննու բնակիչներ զաղթեցին Ռուսաստան, յիշեալ Քահանայն Աւետարան իւր հետ բերեց. և նորա մահից յետոյ, Աւետարանի ուխտաւորներ, առատ նուէրք

ներով ճոխացնում էին նորա ժառանգներին . սո-
րա պէս, և միւս գաղթականների մէջ, շատ տեղեր
գտնվում էին արդիւնարեր Աւետարաններ, որոց
տէրեր առանձին վայելում էին նոցա արդիւնք . մին-
չեւ անցեալ 1863 թուականին, Հոգեւոր տեսչու-
թեան հրամանաւ ժողովուեցան ամէն տեղերից և
Էջմիածին տարուեցան . պարոն Բաղդասարն Էջմի-
ածին գնալով յետ բերել կ'ինդրէ աւետարանը,
այս պայմանով միայն, որ ինքն Բաղդասար, իւր-
եան սեպհականութիւնից մի զոյգ սենեակներ շինէ
յանուն Դպրոցի և Աւետարանի արդիւնքը ու-
սուցչի ուժով տրուի. այս խոստմամբս Աւետարանը
յետ ստանալով վերադարձաւ իւր տուն, և հիմ-
նեց սենեակներ, և ուսուցիչ բերելով շուտով երե-
խայքը ժողովեցին այս տեղ և սկսեցին . բայց, ա-
ւաղ, քիչ միջոցից հակառակորդների նախանձա-
խնդրութեամբ դադարեցաւ առ ժամանակ, իսկ
երրորդ, Նորին Աւհապառութեան Տ. Գէորգեց
Արքայնակատար Վաթուղիկոսի շրջաբերական կոն-
դակի երկնարարբառ ձայն կ'լսէ յիշեալ պարոն
Բաղդասարն, Նոր սիրտ և Հոգի առնելով կ'զօրա-
նայ, ամրապնդվելով նորից սկսումէ ինամել և շա-
րունակել . և բոտ այնմ, մինչև ցայսօր կայ, և
յուսայի և երկար շարունակութեան :

Յայտնաբարբառ խոստովանում էր այն պարոն՝
որ հաղորդեց ինձ այս պատմութիւն, որ և ինքն
խիկ դանձապետ էր Աւետարանի նուիրանաց արկ-
ղին, թէ տարեկան 40 ից մինչև 50 մանէթ ար-
դիւնք հաղիւ ունի Աւետարան, և պակասորդը ըս-
կեսալ 1867 թուականից, Տ. Բաղդասարեանցն
ինքն է լցուցանում, և ցանկանում է աւելի պայ-
ծառացուցանել և առաջ տանել:

Արդարեւ տեսնելով այն դեռափթիթիմ երեսանե-
րի խումբը և լսելով այս պատմութեանն վերջին
պարբերութիւն (որովհետեւ առաջիններ խիստ ծա-
նրը էին լսելու), ուրախացաւ սիրտս, և փառք ուղ-
ղեցի առ ամենաբարձրեալն, որ մեր ազգայնոց այն
ամենափոքր մասերի մէջ, որոց կեանքի հանգա-
մանքներին և վիճակների դրութիւններին նայելով,
յաւիտեան անյուսալի կ'համարուի, թէ մի օր, սո-
ցա մէջն ևս ծաղկելու է ուսման անուշահոտ ծա-
ղիկը, և ունենալ ձգտումն դէպ'ի բարոյական շար-
ժանութիւն. ինչպէս որ տեսայ, զարթնելէր նոցա
մէջ ուսումնասիրութեան եռանդը, ուսման ճա-

Հակն առնելով, հասկացել են նորա օգուտը, յիշելով և համեմատելով ուրիշ տեղիները այն տեսածիս հետ, ցաւեցի, որ նորա մինչև ցարդ ուսմունք պատանեկութեան հասուցած պիտոյ էր լինէին. ընդ հակառակն, մինչ խանձարուրում փաթաթւած էր, նորա թուլասրտութեամբ անխնայք թողուցել են, և հոգին աւանդելու վերջակիտի վերայ հասած է :

Վերջապէս, մեր ուրախասիրտ շնորհակալութիւն արկնք՝ թէ պարոն մանկավարժ Գրիգորին և թէ Հոգաբարձու պարոններին, և ըստ կարի յորդորական խօսքերով խրախուսելից յետոյ՝ օթեցի այն զիւղումն, և առաւօտ առաջ տարայ իմ ճանապարհորդութիւնս:

U-~~h~~h+ 3. U~~h~~h~~h~~h

2 SEP 1870 -2

Հօռուայ Սահմանում:

1857-1858-1859-1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920-1921-1922-1923-1924-1925-1926-1927-1928-1929-1930-1931-1932-1933-1934-1935-1936-1937-1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675

Նախկին Հոգաբարձուք Հոգևոր Դպրոցին՝ Նուխ-
ւոյ, իրենց պաշտօնավարութեան եռամեայ շրջա-
նը լրացրած լինելով, ՚ի տեղի նոցա՝ ընտրուեցան
՚ի նոյն պաշտօն Հոգաբարձութեան, պատուարժան
Աւագ Բահանայն Տէր Աւագեանց, Յովհաննէս Բա-
հանայն Տէր Պօղոսեանց, և յարդի պարոնայք՝
Սողոմոնն Սօսնիկեանց, Ղազարն Աթաբէկեանց,
Յովսէփն Խառատեանց և Յակոբն Օրտուեանց .
և Աւհափառ Վաթուղիկոսի Հաստատութեամբ՝
մարտ ամսոյ 5-րդ օրը՝ մուտ գործեցին Հոգա-
բարձութեան պաշտօնի մէջ, և մեծ եռանդով՝
անձնանուէր են Դպրոցի յառաջադիմութեանը,
տա՛ր Աստուած՝ որ այնպէս եռանդով վարեն, ին
Հոգաբարձուաց՝ Դպրոցի վարչութիւնից հրաժեշտ
տալուն հետ ՚ի միասին, միախորհուրդ՝ ուսուցիչ-
քնն ևս հրաժարեցան . որպէս զի իրենց արձակ-
մամբը՝ Դպրոցի Վառապարութեան խանգարումն
տան, և պակասաւոր կացուցանեն ժողովրդոց ա-
ռաջին՝ նորլնտիր Հոգաբարձուքը . սակայն ընդու-
նայն համարուեցան իրենց տկար մտածութեամբ .
վասն զի յարգելի Հոգաբարձուք՝ ամենահարկա-
ւոր միջոցներ գործ դնելով, փութանակի ընտրե-
ցին ուսուցիչք և Դպրոցին դասատուութեան կար-
գը՝ առանց շփոթելոյ շարունակեցին: